

**SIHAME
EL KAOUAKIBI**

COMING IN

7	COMING IN
49	WEG MET DE STATUS QUO
97	DE LEERLING WORDT MEESTER
135	DE BELGIAN DREAM
165	HARD WERKEN, NOOIT HARD WORDEN
181	HARTJE, SIHAME

**COMING
IN**

Zandvlo.
Moslimhoer.
Hol vat.
Poedelkop.
Dikke trut.
Uw vuile soort.
Gleuf.
Ga terug naar uw eigen land.
Onnozele trien.
Zandbaknegerin.

Zo krijg ik elke week honderden berichten. Letterlijk. Honderden. Op den duur ben je al blij met een nieuw, origineel scheldwoord of een foutloos getypte belediging. Meestal zijn de berichten anoniem, maar vaak doen de schelders niet eens de moeite om hun identiteit te verbergen. Ze voelen zich onaantastbaar. Ze hebben niet eens ongelijk. Ze zijn zo talrijk dat veel slachtoffers amper nog de moeite doen om actie te ondernemen.

De haat is niet nieuw. Hij wordt wel heviger. Ik dacht dat ik in de loop der jaren een olifantenvel had gekweekt. Ene oor in, andere oor weer uit. Ik dacht dat de haat ondertussen van me zou afglijden, als water van een eend. Maar dat blijkt niet zo te zijn. Plots, bij het zoveelste scheldbericht, is de emmer vol. Dat hoeft niet eens de grofste belediging van die hele mesthoop te zijn; het is gewoon die ene druppel die er net te veel aan is.

Ik zwijg niet meer. Niemand zou nog mogen zwijgen.

We beperken onze strijd tegen onrecht nog altijd veel te vaak tot onze eigen groep. Als het anderen overkomt, dan zwijgen we. Laat ze het zelf maar oplossen. Niks mee te maken. We zijn selectief verontwaardigd. Selectief doof. Selectief blind. Selectief stil.

En zo klinkt de stem van de scheldende, vuilbekkende, bekrompen minderheid luider dan die van de fatsoenlijke meerderheid. Hoog tijd dat we de rollen omdraaien. Dat we tonen dat wij met meer zijn. Veel meer. *We're in this together*. Wij allemaal.

Ik werk als ondernemster al tien jaar met jongeren die onze samenleving maar moeilijk weet te bereiken. Ik ben honderden jonge mensen tegengekomen die, ondanks bakken talent, toch verzuipen in het watervalstelsel op school, of nooit antwoord krijgen op hun sollicitatiebrieven. Dan begin je te beseffen dat de kloof die door ons onderwijs en onze arbeidsmarkt loopt, een structureel probleem is. Een probleem dat zó diepgeworteld is dat alleen een radicaal ander beleid het kan oplossen.

Na lang aarzelen heb ik mijn actieterrein als jongerenactivist en ondernemster verlegd en ben ik in de politiek gestapt. Ik had de politiek niet nodig... Maar de politiek heeft mensen als ik wél heel hard nodig. Mensen die de diverse samenleving eindelijk een beetje beter weer spiegelen. Die met hun voeten in de modder hebben gestaan. Die de straat beter kennen dan het pluche van het parlement.

Dit boek is een terugblik op mijn eerste jaar in de politiek. *Coming in. With a bang*. Ik ben al een paar keer keihard met mijn hoofd tegen de muur geknald. Ik ben de politiek binnengekomen met een nieuwe Zwarte Zondag, en na een jaar moet ik vaststellen dat een meerderheid structureel racisme blijft ontkennen. Zelfs na de dood van George Floyd.

Maar ik ben elke keer weer rechtgekrabbeld. Omdat ik met een belofte aan mijn kiezers én aan mezelf in die politieke arena ben gestapt: *let's shake it up*. De fundamenten van onze kansenstaat, daar mogen we fier op zijn, die moeten we behouden. Maar het heeft geen zin om het huis voor de zoveelste keer te verbouwen. Want onze samenleving, diverser dan ooit en met meer diverse noden dan ooit, heeft nood aan een nieuw huis. We moeten het politieke systeem veranderen om de wereld rondom ons te kunnen veranderen. Met een open vizier. Ik heb er geen probleem mee om problemen te benoemen. Maar mensen die problemen benoemen zonder ooit oplossingen te formuleren, hebben we al meer dan genoeg. In dit boek zul je dus vooral oplossingen vinden.

De strijd tegen ongelijkheid is geen strijd van links of rechts, of van wij tegen zij. Het is een strijd van iedereen. Het is nooit de bedoeling om iemands privileges af te nemen. Ik wil alleen dat iedereen even geprivilegieerd is, of kan zijn. Dat niemand tegen muren hoeft te botsen, en blijft botsen. Niet iedereen moet de nieuwe Obama of de nieuwe Oprah worden, om even twee van mijn persoonlijke helden te noemen. Maar iedereen zou zich wel een beetje meer leider van zijn of haar eigen leven moeten kunnen voelen. Of durven te voelen.

Trouwen met wie je wilt, of níét trouwen. De religie beleven die je wilt, of helemaal géén religie. Het diploma halen dat je wilt. Solliciteren voor de job die je wilt. Kortom: de droom najagen die je wilt. Dat moet de *Belgian dream* zijn.

Onze tijd is op.
Genoeg talent verspild.
Genoeg getreuzeld.
Genoeg stilgestaan.
Weg met de status quo.

BOOM, 1991: ZWARTE ZONDAG

Je kunt mijn engagement onmogelijk begrijpen zonder Zwarte Zondag. Ik was amper vijf jaar oud, maar 24 november 1991 staat in mijn geheugen gegrift. Namen en wachtwoorden vergeet ik voortdurend, maar die datum? Nooit.

Van de ene dag op de andere mochten vriendinnetjes niet meer met mij spelen van hun ouders. Ik mocht niet meer naar hun verjaardagsfeestjes komen. Ik kreeg de deur nog net niet letterlijk in mijn gezicht. Wat blijkbaar bij velen al lang borrelde, kwam aan de oppervlakte. Ze hadden groen licht gekregen om 'hun gedacht te zeggen'. Alle remmen los. Ik was niet langer Sihame: ik was Sihame, de Marokkaan. Een wereld van verschil.

Jongens kregen het nog harder te verduren. Een meisje van vijf uitschelden of intimideren, dat was voor de meeste Vlaams Blokkers toch nog een brug te ver. Met jongens hadden ze minder compassie, want die kwamen blijkbaar bedreigender over. Die brachten de ridder in witte mannen naar boven, die het plots als hun plicht gingen beschouwen om 'hun' vrouwen te beschermen. Hun conservatieve rollenpatronen waren na al die generaties van emancipatie plots weer springlevend. Ik mocht niet meer naar feestjes en speelde vriendinnen kwijt; mijn broers moesten afrekenen met verbaal en fysiek geweld.

Toen ik op de speelplaats de eerste keer werd uitgescholden voor *makak*, heb ik daar heel fel op gereageerd. Ik heb voor de eerste en enige keer in mijn leven bijna gevochten. Ik had iemand vastgegrepen, stond klaar om een mep uit te delen. Op dat moment, op die speelplaats, heb ik gezworen dat ik nooit meer op die manier zou reageren. Ik zou niet over me heen laten lopen, door niemand. Ik zou altijd en overal mijn *cool* bewaren. *Be the bigger person.*

Ik had gelukkig voldoende positief tegengewicht. Ik ben opgegroeid in een warm nest, de turnkring was mijn tweede thuis, ik had leerkrachten die me door dik en dun steunden. Dat was niet voor al mijn leeftijdsgenoten met migratieroots het geval. Zwarte Zondag heeft diepe wonden geslagen, die je niet zomaar kunt genezen door er een pleister op te plakken. Wonden die nog altijd niet geheeld zijn, omdat ze regelmatig opnieuw opengereten worden.

Mensen zonder migratieroots kunnen onmogelijk ten volle begrijpen wat Zwarte Zondag met hele bevolkingsgroepen heeft gedaan. Voor honderdduizenden Belgen was die ene verkiezingsuitslag een keerpunt. Er is een wereld vóór die Zwarte Zondag in 1991, en een wereld na Zwarte Zondag.

Als de hele Vlaams Belang-fractie in het parlement begint te roepen als ik aan het woord ben, voel ik me weer even dat kleine meisje op de speelplaats. Het kan eenzaam zijn, zo'n joelende meute alleen moeten trotseren. Zeker als andere parlementsleden wegduiken, en plots heel dringend mails moeten sturen, bijzonder belangrijke whatsappjes moeten beantwoorden, of plots nood hebben aan een vers shot cafeïne uit de koffiekamer. Ere wie ere toekomt: Liesbeth Homans waakt er als parlementsvoorzitter over dat iedereen aan het woord komt en dat elke mening gehoord kan worden. Zoals het hoort in een parlement.

Ik hoor niet wat de Vlaams Belangers roepen. Ik zie alleen de woede en frustratie in hun ogen. Blijkbaar werkt mijn aanwezigheid als een rode lap op een stier. Door mijn kleurtje, mijn krullen en mijn naam. Maar vooral: omdat ik niet zwijg.

Dat is hét grote verschil tussen 1991 en 2020. Tussen de eerste Zwarte Zondag en de laatste Zwarte Zondag.

Deze keer laten we ons niet in een hoek blaffen.

Deze keer laten we ons niet uit elkaar spelen.
 Deze keer laten we onze dromen niet afpakken.
 Deze keer haalt liefde het van haat.
 Deze keer haalt hoop het van angst.

IN QUARANTINE

Het is dubbel. In het parlement kan ik me behoorlijk eenzaam voelen als ik tegenover die joelende radicaal-rechtse meute sta. Maar in de samenleving voel ik me net sterker gesteund dan ooit tevoren. Ook al is Vlaams Belang ondertussen veel groter dan in 1991: ook de tegenbeweging is veel groter. Groter én luider. Dat is een belangrijk verschil met dertig jaar geleden.

De generatie van mijn ouders had de reflex om zich onzichtbaar te maken. Zich te verstoppen. De aandacht op geen enkele manier op zichzelf te vestigen. Niemand te storen, zeker niemand voor het hoofd te stoten. Ze wilden hun kinderen beschermen, en dus kregen ook wij die houding ingelepeld: *kop in kas*, braaf zijn, zitten en zwijgen. Niet op het podium springen, maar anoniem achteraan in de zaal gaan zitten, en vooral niet opvallen.

Mijn vader is 45 jaar geleden vanuit Marokko naar hier gekomen, als allereerste van zijn familie. Hij kwam uit een typisch plattelandsdorpje in het Rifgebergte, met lemen huisjes en een waterput, zonder elektriciteit. Plots stond hij, na een tussenstop in Spanje, moederziel alleen in Boom, een gemeente in België waar hij niets of niemand kende.

Na drie jaar is hij samen met zijn jongere broer teruggegaan naar Marokko. Hij wilde niet meer alleen zijn: het was tijd om te trouwen. Mijn vader is een stille, wat teruggetrokken man, dus kwam de grote mond van zijn broer goed van pas: hij ging rondvragen waar de

mooiste meisjes woonden. Ze kwamen uit bij mijn moeder, de oudste dochter van een familie. Mijn vader vroeg haar hand, en na een paar gesprekken besloot ze om met hem te trouwen en mee naar Boom te verhuizen.

Ze kenden de taal niet, hadden geen netwerk en geen geld. Ik kan me de cultuurschock nauwelijks voorstellen. Van het Marokkaanse platteland naar de Belgische stad. Ver weg van hun thuisland, hun familie, hun wortels. Het gemis moet verschrikkelijk geweest zijn. Ze hebben het ultieme offer gebracht: ze hebben hun eigen leven en hun eigen dromen opzijgeschoven om hun kinderen zoveel mogelijk kansen te geven.

Ik heb vandaag alles wat mijn ouders niet hadden. Ik spreek meerdere talen, heb een netwerk, ben financieel onafhankelijk, heb vrienden. Ik heb een stem. Dankzij hen. Allemaal dankzij hen.

Mijn vader werkte in een fabriek aan de Boomsesteenweg die noten en gedroogd fruit verwerkte. Hij werkte keihard, zes dagen op zeven. Mijn moeder zorgde voor het huishouden en voedde de kinderen op. Een traditioneel rollenpatroon, maar er was heel veel respect tussen mijn ouders. 'Je moeder is de baas,' antwoordde mijn vader als we iets van hen wilden. Affectie heb ik nooit gekend: geen 'we zien jullie graag', geen 'we zijn trots op jullie', geen knuffels. Mijn ouders praat-ten niet over gevoelens, en fietsten in een grote boog om conflicten heen. Het klinkt misschien wat tegenstrijdig, maar toch heb ik het gevoel dat ik opgegroeid ben in een stabiele, zelfs warme omgeving. Er was structuur: mijn moeder was er altijd, en mijn vader was vaak aan het werk, maar we konden op hem rekenen. Ze hebben ons altijd gestimuleerd om het goed te doen op school. Ze schreven me in bij de turnkring toen ik drie was, en hebben me nooit afgeremd toen turnen een echte obsessie werd voor mij.

Mijn ouders reageerden op Zwarte Zondag zoals ze thuis reageerden: ze gingen het conflict uit de weg. Eigenlijk heeft die dag een grote groep van de bevolking in quarantaine geplaatst. Mijn ouders en veel van hun generatiegenoten hebben precies gedaan wat het Vlaams Blok van hen verlangde. Oké, ze zijn niet terug naar Marokko vertrokken, ze zijn hier in België gebleven; maar ze zijn wél binnengebleven, binnen de vier muren van hun huis en van hun eigen kleine gemeenschap. Drie decennia voor er sprake was van Covid-19, hebben ze zich opgesloten in hun eigen wijk. Om vooral niemand te storen. Want dat was de boodschap die ze kregen: hun aanwezigheid stoorde.

Net zoals mijn ouders een product zijn van hun generatie, ben ik ook een product van mijn generatie. Zoals veel kinderen en jongeren met migratieroots pendelde ik jarenlang tussen twee culturen. Ik paste me voortdurend aan mijn omgeving aan. ‘Een geslaagd voorbeeld van integratie’, klinkt het dan. Maar eigenlijk is dat meer assimilatie dan integratie. Het is iets wat ik bij veel mensen met een biculturele achtergrond zie en hoor: je springt voortdurend heen en weer tussen twee werelden, en in elke wereld ben je iemand anders. Dat is doodvermoeiend, want het is op den duur moeilijk om zelf nog te weten wie je eigenlijk echt bent. Waar begint de dubbelrol die je speelt, en waar eindigt hij?

TUSSEN TWEE WERELDEN TWEE WERELDEN IN ÉÉN

Thuis was ik de stille, brave dochter. Op school was ik luider dan thuis. Ik was voorzitter van de leerlingenraad, een strever. Mijn ouders schrokken geweldig toen ik op mijn 21ste onderneemster werd en Let's Go Urban opstartte. Ik zag hen denken: ‘Wie ben jij eigenlijk?’ Ik had een leerkrachtendiploma, ik kon lerares worden. Een eerbaar, respectabel beroep. Waarom ging ik niet gewoon voor de klas staan?

Ik ben tot mijn 26ste thuis blijven wonen. Praktisch was dat niet, want ik werkte dag en nacht in Antwerpen. Maar een dochter verliet het huis nu eenmaal niet ongetrouwd. Toen ik uiteindelijk toch verhuisde, ongetrouwd, waren daar ontzettend veel slapeloze nachten aan voorafgegaan. Nachten waarin ik in mijn hoofd heen en weer werd geslingerd tussen twee verschillende culturen en tradities. Ik moest kiezen waar mijn loyaliteit lag. Dat waren verscheurende keuzes.

Pas toen ik volksvertegenwoordiger werd, zag ik voor de eerste keer dat mijn ouders openlijk trots waren op hun dochter. Ze kregen ook veel reacties uit hun omgeving: ‘Wauw, jullie dochter in het parlement!’ Bij jongeren kan de status van parlamentslid vandaag echter nog op weinig respect of aanzien rekenen, geloof me. We zijn ondertussen helemaal onderaan op hun sociale ladder beland. Eigen schuld, dikke bult. Maar voor de generatie van mijn ouders betekent dat wél nog iets, een ‘verkozene des volks’.

Vooroordelen en verwachtingspatronen kunnen een selffulfilling prophecy worden. Niet alleen in de samenleving, maar ook in je eigen huis. Ik denk dat mijn ouders nog altijd niet helemaal begrijpen wie ik precies ben, maar ze begrijpen wel wat ik doe. We praten, veel meer dan vroeger. We staan dicht bij elkaar, hebben een betere relatie dan toen ik me nog in de rol van de stille, brave dochter schikte. Een echtere, authentiekere relatie.

KAMELEON

Dat pendelen tussen verschillende werelden heeft me een veellagige persoonlijkheid opgeleverd. Vrouw. Dochter. Bicultureel. Onderneemster. Politica. Activist. Rationeel. Emotioneel. Diplomaat. Elke laag is uniek, elke laag is belangrijk. Het is wie ik ben. Neem iets weg, en ik word iemand anders.

Ik laat me niet reduceren tot één eigenschap of één laag. Afhankelijk van het doel dat ik wil bereiken, heb ik al doende geleerd om op verschillende momenten die verschillende gedaanten aan te nemen, als een kameleon. Ik weet wanneer ik mijn vrouwelijkheid moet inzetten, wanneer ik diplomatisch moet zijn, wanneer ik activistisch moet zijn. Ik heb daar onbewust 34 jaar aan gewerkt. Oefening baart kunst.

IK BEN DE SOM VAN AL MIJN LAGEN NIET HET GEMIDDELDE DAARVAN

Dat maakt van mij geen unicum. Verre van, zelfs. Mensen met een migratieachtergrond beschikken bijna allemaal over dé skills van de toekomst: wendbaarheid en weerbaarheid, omdat we voortdurend tussen twee of meer werelden moeten switchen. Wat zal ons redden in de wereld na Covid-19? Of het nu over technologie, klimaat of

migratie gaat: we zullen wendbaar en weerbaar moeten zijn om de grote uitdagingen van onze tijd tot een goed einde te brengen.

Ik zie dat bij iedereen die tegenslagen heeft moeten overwinnen. Of het nu jongeren zijn die opgegroeid zijn in armoede, die een scheiding hebben moeten verwerken of die om een andere reden op muren gebotst zijn: ze zijn wendbaar en weerbaar. Wie geprivilegieerd is, is dol op de status quo, en houdt verandering tegen. Wie al zijn hele leven moet knokken, wil die status quo doorbreken, en omarmt verandering. Want verandering kan alleen maar verbetering zijn.

In een interview met *Humo* heb ik ooit tegen de journalist gezegd: 'Ik ben beter geïntegreerd dan jij.' Dat was een boutade – ik kende die journalist niet persoonlijk – maar er zit wél een grond van waarheid in. Bart Somers zegt terecht dat we allemaal nieuwkomers zijn in de multiculturele maatschappij. Ik heb al meer inspanningen gedaan om die nieuwe samenleving te doen draaien dan de klagers die vinden dat 'onze soort' hier niets bijdraagt.

MALIK, KEVIN, SANA, LAURA EN ALLE ANDEREN

De strijd is nog lang niet gestreden. Soms lijken we mee te wandelen in een processie van Echternach – ja hoor, ik ken mijn katholieke pappenheimers: drie stappen vooruit, twee achteruit. Maar sinds die eerste Zwarte Zondag hebben we een enorme weg afgelegd. Ondanks alle tegenslagen, alle tegenwerking, alle obstakels. Soms vergeten we weleens hoeveel vooruitgang we hebben geboekt. Vlamingen met migratieroots hebben op twee of drie generaties tijd mijlpalen bereikt, terwijl andere Vlamingen daar veel meer generaties voor nodig hebben gehad.

We hebben rolmodellen op wie we verdorie trots mogen zijn. Als ze in Hollywood al jaren hun tanden stukbijten op de nieuwe *Bad Boys*, dan bellen ze Adil en Bilall, die met al hun Antwerpse branie naar Los Angeles trekken en een kaskraker maken. Als Beyoncé nieuwe moves nodig heeft, dan belt ze Sidi Larbi Cherkaoui om een spectaculaire choreografie voor haar te maken. Als Rock Werchter of Pukkelpop de festivalweide aan het dansen wil krijgen, dan bellen ze Coely om de sterren van de hemel te komen rappen. Beeld je de Rode Duivels in zonder spelers met migratieroots. Zouden ze ooit zoveel succes gehad hebben zonder kapitein Kompany, die al die jaren de verdediging heeft geleid? Zonder Romelu Lukaku als scorekanon? Zonder de goals van Marouane Fellaini en Nacer Chadli die ons een WK-nederlaag tegen Japan hebben bespaard, en ons naar die legendarische kwartfinale tegen Brazilië hebben geleid?

Maar de mensen die mij het meest inspireren, zijn niet die bekende koppen. Het zijn de jongeren die in hun voetsporen zijn getreden.

Malik, Kevin, Anthony, Chingiz, Remy, Sana, Melat, Eine, Nossa, Nadia, Raia Maria Laura, Esohe, Mo, Valentina, Kirsten, Laura, Nick, Christina (Chrostin), Joffrey, Hakim, Omar, Stig...

Allemaal jonge mannen en vrouwen, twintigers en dertigers, die mij vandaag inspireren. Allemaal twintigers en dertigers die ik dankzij Let's Go Urban of als ondernemer ben tegengekomen, en de lijst is nog lang niet volledig. Allemaal zijn ze al tegen muren gebotst, maar vandaag zijn ze een voorbeeld voor hun generatie, door hun moed en kracht om door te zetten in hun studies, in het ondernemen, in het leven. Ze zijn regisseurs, acteurs, winnaars van filmprijzen, zang- en danswedstrijden. Drop-outs die via de examencommissie toch hun diploma behaalden, en vandaag topdanser of ondernemer zijn. Studenten die ooit het advies kregen om beroepsonderwijs te volgen, en vandaag een doctoraat op zak hebben. Dj's, teamleiders, directeur van een Brussels cultuurhuis, schrijvers, voetbalcoaches, illustrato-

ren, topfotografes die heel Hollywood voor hun lens krijgen... Allemaal meerlagig, allemaal uniek. Allemaal gevallen en weer opgestaan, doorgegaan en met het hart op de juiste plaats jongere generaties aan het ondersteunen, coachen, inspireren. Dat is mijn België. Daar ben ik trots op. En ik ben dankbaar dat ik daaraan mijn steentje kon bijdragen.

Net als zoveel anderen van hun generatie hebben die jonge, getalenteerde mensen geen cadeaus gekregen: eerst was er de financieel-economische crisis van 2008, dik tien jaar later de coronacrisis. De jonge generatie in het algemeen, en de jongeren met een migratieachtergrond in het bijzonder, heeft nooit veel perspectief gekregen. Maar het zijn vechters. Ze hebben impact op hun omgeving, en zetten zo een sneeuwbaaleffect in gang. Dat is niet meer te stoppen. De olie-vlek deint steeds verder uit, de nieuwe generatie van stedelijke jongeren is overal in de samenleving haar stempel aan het drukken.

Rolmodellen zijn ongelooflijk belangrijk. Jongeren moeten zich kunnen optrekken aan mensen in wie ze zich herkennen, die een gelijkaardig traject hebben afgelegd, maar zijn blijven doorgaan wanneer bijna alle anderen opgegeven zouden hebben. 'Elke grote droom begint met een dromer,' zei ex-slavin Harriet Tubman meer dan honderd jaar geleden over haar onwaarschijnlijk dappere strijd tegen de slavernij. Ze voegde eraan toe dat we allemaal de kracht, het geduld en de passie hebben om de wereld te veranderen. Dát zijn de dromers die uitgroeien tot rolmodellen, omdat ze tonen dat dromen kunnen uitkomen.

Niemand kiest ervoor om een rolmodel te zijn. Je wordt het tegen wil en dank. Andere mensen beslissen in jouw plaats dat je er één bent. Dan is het aan jou om te beslissen wat je met die verantwoordelijkheid doet: je kunt er gillend van weglopen, of je kunt ze omarmen.

Het valt op dat sommige werelden al verder staan dan andere. Gaat het over muzikanten of voetballers, dan hebben we niet langer de neiging om hun afkomst te vermelden – tenzij Lukaku een paar matches niet scoort, dan is hij plots weer ‘de zoon van een Congolees’. Mensen met migratieroots die het ver schoppen op intellectuele domeinen – denk aan professoren, advocaten... – zijn echter nog steeds exotische curiosa. Maar ook dat zal veranderen.

Helaas gaat die evolutie traag. Té traag, zeker voor iemand die zo legendarisch ongeduldig is als ik. Maar we mogen niet blind zijn voor de vooruitgang. We mogen trots zijn op onze rolmodellen. We mogen onze successen vieren.

SPIDER-MAN

Mijn jongste broer Youssef mocht in 2018 de stem van Spider-Man inspreken. In *Spider-Man: een nieuw universum* komt Peter Parker om het leven, maar zijn rol als superheld wordt overgenomen door Miles Morales, een jongetje met Puerto Ricaanse en Afrikaanse roots dat dezelfde superkrachten blijkt te hebben. Mijn broer leende in de Nederlandstalige versie van de film zijn stem aan die nieuwe Spider-Man.

Dat levert een dubbel gevoel op. Aan de ene kant een onoverwinnelijk gevoel: als je als jongen uit Boom de stem van je grote held mag inspreken, in een film die honderdduizenden mensen bekijken, dan kan iedereen zijn dromen waarmaken. Als zelfs een oer-Amerikaans icoon als Peter Parker een opvolger met migratieroots krijgt, is er bovendien overduidelijk iets aan het bewegen. Aan de andere kant kun je je natuurlijk afvragen waarom het tot 2018 moest duren om die stap te zetten. Of waarom mijn broer, of een andere Vlaming met migratieroots, niet gewoon de stem van een witte Spider-Man mocht

inspreken. Acteurs en actrices met migratieroots moeten nog altijd vechten voor een ‘normale’ rol, om een keer niet als ‘de terrorist’ gecast te worden.

Het is de tweestrijd waar elke activist mee worstelt. Moeten we blij zijn met elke vooruitgang, hoe klein en hoe langzaam ook? Moeten we beseffen dat we al een enorme weg in de goede richting hebben afgelegd? Of moeten we ongeduldig zijn, en weigeren om ons neer te leggen bij die kleine muizenstapjes? Focussen we ons op de vooruitgang en de dingen die veranderen in de samenleving? Of kijken we naar de stilstand, en de dingen die níét veranderen? Met andere woorden: is het glas halfvol of halfleeg?

Ik vind dat een moeilijke vraag. Ik heb er ook geen duidelijk antwoord op. Ik sta optimistisch in het leven. Meestal zie ik kansen in plaats van obstakels. Ik weet waar we vandaan komen, en ik weet welke weg we al afgelegd hebben. Maar er zijn ook andere dagen. Dan kijk ik naar andere landen die al veel verder staan, die veel minder krampachtig omgaan met diversiteit, waar mensen met migratieroots een volwaardige plaats in de maatschappij hebben ingenomen. Al is ook dat altijd weer dubbel. In Groot-Brittannië zijn de discussies over hoofddoeken en andere symbolen al lang gevoerd: zelfs agenten dragen er gewoon een tulband zonder dat er nog een haan naar kraait, mensen met migratieroots oefenen er topfuncties uit. Evengoed stemden ongeloflijk veel Britten voor de Brexit, uit angst voor migratie en voor het onbekende. Net zoals het leven zelf zit de samenleving vol met dubbelzinnigheden.

AMBETANT, MAAR ELEGANT

Als activist zit je tussen twee vuren. Beschouw je het glas als halfvol, dan word je door je collega-activisten als ‘te soft’ gezien; vind je dat het glas halfleeg is, dan kom je voor de buitenwereld al snel over als te hard, te radicaal.

Die onderverdeling in twee kampen heeft me altijd gestoord. Vaak zijn we harder voor onze medestanders dan voor onze tegenstanders. We vechten met heel veel mensen voor dezelfde dingen: een inclusieve, diverse samenleving, gelijke kansen, een maatschappij die naar je toekomst kijkt, en niet naar je afkomst... Toch vergissen veel activisten zich van vijand, en bekampen ze vooral elkaar. Ze laten zich meeslepen in een achterhoedegevecht, om toch maar ‘de zuiverste’ te zijn.

Dat onderlinge opbod doet de strijd voor meer rechtvaardigheid geen goed. Erger nog, het is een voedingsbodem voor polarisering. Je moet opkomen voor mensen die onderdrukt worden, en daardoor niet hun volle potentieel kunnen ontwikkelen. Dat mag echter geen identiteitspolitiek worden, waarbij je alleen maar de belangen van je eigen groep verdedigt – iets waaraan trouwens zowel nationalisten als progressieven zich vandaag bezondigen. Uitsluiting en onderdrukking zijn te belangrijk om aan cherrypicking te doen. Als we het pad van de identiteitspolitiek niet verlaten, versterken we het groepsdenken alleen maar verder. Dan fragmenteert onze samenleving nog sterker, en drijven we mensen steeds verder uit elkaar – terwijl we net veel meer moeten samenkomen.

Sommige mensen schoppen graag tegen schenen, liefst zo hard mogelijk. Anderen gaan het conflict liever uit de weg. Sommigen trekken graag de straat op om luidkeels van zich te laten horen, anderen voelen zich beter achter hun bureau, denken na over de toekomst en gieten hun oplossingen in papers, teksten en boeken. Nog anderen zijn geen

denkers, maar doeners, en stampen zelf projecten uit de grond om de samenleving van onderen uit te veranderen. Kunstenaars en andere creatievelingen verpakken hun boodschap in een film, een theaterstuk of een schilderij. En dan zijn er ook activisten die mee aan de knoppen willen draaien, die deel willen uitmaken van het beleid, om het te kunnen veranderen. Elk vogeltje zingt zoals het gebekt is.

ZOLANG ACTIVISME MAAR ACTIVATIE IS

Wat werkt voor mij? Ik neem geen blad voor de mond, maar ik ga zelden of nooit frontaal in de aanval. Ik speel de bal, nooit de man. Woede en boosheid zijn emoties waarmee je spaarzaam moet omspringen. Ik kan onderhuids koken. Vaak zelfs. Maar woede wekt bij je tegenstander meestal alleen maar meer woede op. Als je erin slaagt om meestal je *cool* te bewaren, maakt het veel meer indruk wanneer je dan *tóch* een keer uit je krammen schiet. Dan weten ze dat je het meent. Ik ben een pitbull, ik laat niet los, maar ik probeer mijn boodschap altijd kalm te brengen. *Kill them with kindness.*

Ambetant, maar elegant. Dat is hoe ik mijn activisme beleef. Dat is hoe ik door het leven ga.

Die verschillende types en stijlen overlappen elkaar. Mensen evolueren, ook in hun activisme. Het belangrijkste is dat we niet zonder elkaar kunnen. De activisten die het systeem van binnenuit willen

veranderen, hebben de druk van de straat nodig. En de activisten die graag op straat komen, hebben medestanders nodig die hun eisen vertalen in beleid. Structurele verandering komt er alleen als we onze krachten bundelen.

Soms is er, jammer genoeg, een catharsis nodig: een kantelmoment waarop een stille minderheid een luide meerderheid wordt. Een gebeurtenis zo groot en impactvol dat de verschillen in toon en stijl er niet meer toe doen. Die ertoe leidt dat iedereen dezelfde boodschap de wereld in stuurt: het is genoeg geweest.

BRUSSEL, 2020: I CAN'T BREATHE

Op 27 mei werd de zwarte Amerikaan George Floyd in Minneapolis vermoord door een witte politieagent. Nooit eerder kwam racisme zo hard en ongecensureerd binnen. De beelden van Floyds langzame doodsstrijd shockeerden de hele wereld. De hele wereld zag hem 'I can't breathe' fluisteren, terwijl de agent met zijn knie op zijn nek bleef zitten en hem de adem afsneed. 8 minuten en 46 seconden die níemand onbewogen lieten. 8 minuten en 46 seconden pure horror.

De dood van George Floyd deed overal in de Verenigde Staten protesten ontvlammen, tegen politiegeweld en racisme. Steden stonden in brand, president Donald Trump gooide olie op het vuur. Miljoenen Amerikanen protesteerden vreedzaam tegen racisme en discriminatie. Miljoenen Amerikanen trokken een lijn: tot hier, en niet verder. Black Lives Matter.

Als het regent in Amerika, druppelt het in Europa. Ook bij ons stonden racisme en discriminatie helemaal bovenaan op de maatschappelijke agenda. Ook bij ons kreeg de Black Lives Matter-beweging navolging. Meteen volgden ook de pogingen om dat beginnende

protest de kop in te drukken: 'Ja, het is verschrikkelijk wat er met George Floyd is gebeurd. En ja, de Verenigde Staten hebben een groot probleem met racistisch geweld. Maar België is Amerika niet, en Antwerpen of Brussel is Minneapolis niet.'

Gelukkig is buitensporig racistisch politiegeweld inderdaad vooral een Amerikaans fenomeen. Maar racisme en discriminatie zitten ook in onze samenleving diepgeworteld. Jongens met migratieroots kunnen de identiteitscontroles op straat al lang niet meer op de vingers van hun twee handen tellen. Voetballertjes worden langs de zijlijn uitgemakt voor 'zwarte apen' of 'makakken'. Meisjes krijgen op de bus of de tram te horen dat ze 'hun kopvond moeten afzetten, of anders maar naar Syrië moeten vertrekken.'

Zijn dat slechts anekdotes? *Fair enough*, laat ons dan verder kijken. Niet naar de scheldpartijen, de politiecontroles of de vergeefse sollicitaties, maar naar de studies en de onderzoeken, naar de harde cijfers en de statistieken.

In 2019 opende Unia, het Interfederaal Gelijkekansencentrum, 951 dossiers in verband met racisme: tien procent meer dan het jaar voordien, en een absoluut record. De klachten gaan van discriminatie op de woningmarkt of het werk tot racistische aanvallen op sociale media. Die dossiers zijn natuurlijk maar het topje van de ijsberg: heel veel slachtoffers van racisme stappen nooit naar Unia. Omdat ze denken dat het geen zin heeft, omdat racisme helaas vaak moeilijk te bewijzen is. Of, misschien nog erger, omdat ze het racisme ondertussen zo gewend zijn dat ze er nauwelijks nog van opkijken.

Sommige partijen en politici zetten Unia graag weg als een links, gesubsidieerd clubje. Bevalt de boodschap je niet, val dan de boodschapper aan: het is een beproefde techniek om het niet over de ongemakkelijke waarheid te moeten hebben. Voor die 'ontkenners van het

zonlicht' kan ik ook het onderzoek van de Vrije Universiteit Brussel (VUB) naar discriminatie op de woningmarkt uit 2018 aanbevelen. De onderzoekers antwoordden op 943 advertenties voor huurwoningen in Antwerpen. Ze stuurden op dezelfde dag telkens twee berichten: één ondertekend met een Maghrebijnse naam, en één met een typisch Vlaamse naam. Inhoudelijk was er weinig verschil tussen de berichten, en ze waren allebei opgesteld in foutloos Nederlands. In veertig procent (!) van de gevallen kreeg de persoon met de Vlaamse naam wél een uitnodiging om de woning te komen bezichtigen, en de persoon met de Maghrebijnse naam níét. Die laatste kreeg geen reactie, ontving een bericht dat de woning 'al verhuurd' was, of werd gebombardeerd met vragen die de kandidaat-huurder met de Vlaamse naam niet kreeg.

Discriminatie op de woningmarkt is geen exclusief Antwerps fenomeen. Onderzoek van de VUB in Gent leverde evenmin opbeurende resultaten op. 26 procent van de onderzochte makelaars en liefst 47 procent van de particuliere verhuurders bleek te discrimineren. Praktijktesten deden dat aantal drastisch dalen, maar daar kom ik later in dit boek nog uitgebreid op terug.

Discriminatie beperkt zich bovendien niet tot de woningmarkt: ook de arbeidsmarkt is in hetzelfde bedje ziek. Professor Stijn Baert van de Universiteit Gent heeft praktijktesten opgezet om die discriminatie in kaart te brengen. Tussen 2012 en 2016 verstuurde hij met zijn team maar liefst twintigduizend sollicitaties. Daaruit bleek dat wie met een Turkse naam solliciteert, dertig procent minder kans heeft om uitgenodigd te worden voor een gesprek dan iemand met een Vlaamse naam – die nochtans exact hetzelfde cv en dezelfde motivatiebrief opstuurt. Ali of Jan: slechts drie letters verschil, maar ze kunnen een toekomst maken of kraken. Het meest verbijsterende aan het onderzoek is dat de resultaten niet verbeteren, maar verslechteren: de discriminatie neemt alleen maar toe.

Een onderzoek van drie universiteiten – VUB, Université de Liège en Université Catholique de Louvain-la-Neuve – over de tewerkstelling van Belgen met Afrikaanse roots geeft ook bitter weinig reden tot juichen. Waar de Marokkanen en Turken vooral naar België kwamen om te werken, als gastarbeiders dus, ligt dat anders voor de eerste generatie migranten uit landen als Congo, Rwanda en Burundi: zij arriveerden hier als vluchtelingen of studenten. Dat maakt dat meer dan zes op de tien van die eerste generatie migranten uit Sub-Sahara-Afrika een diploma hoger onderwijs hebben, wat bijna dubbel zoveel is als het Belgische gemiddelde van 33 procent. Toch ligt het werkloosheidscijfer bij die groep vier keer hoger dan het Belgische gemiddelde. Bij de tweede generatie, geboren en opgegroeid in België, ligt het drie keer hoger. Ruim de helft van de Afrikaanse Belgen die werken, doet dat onder zijn studieniveau.

WONINGMARKT, ARBEIDSMARKT: THUIS IS WERK AAN DE WINKEL

Ik wil van dit boek geen thesis maken, geen droge oplistings van studies en onderzoeken, maar de cijfers zijn belangrijk om de anekdotiek te overstijgen. Het bewijsmateriaal is overweldigend. Gelijkheid voor de wet is nog geen gelijkheid in de samenleving. De strijd tegen onrecht is nog niet gestreden. Nog lang niet. Verhalen, ervaringen en getuigenissen kunnen de non-believers nog kapotrelativeren, wegzetten als jammerlijke uitzonderingen, of weg-